

Netwerk tegen Armoede
Vooruitgangstraat 323 bus 6 - 1030 Brussel / tel. 02-204 06 50 / fax : 02-204 06 59
info@netwerktegenarmoede.be / www.netwerktegenarmoede.be

Advies VAPA 2015 - 2019 Onderwijsbeleid

Het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding 2015-2019 biedt mogelijkheden om een armoedebestrijdend onderwijsbeleid uit te werken. Als Netwerk tegen Armoede geven we bij deze onze input, met als doel de kansen die dit actieplan biedt ten volle te benutten.

Tijdens de opmaak van het plan gaven wij gelijkaardige informatie tijdens een Verticaal Permanent Armoede-overleg op 24 maart 2015.

Wij herhalen hierbij onze oproep om in het plan daar waar mogelijk te filteren en/of te clusteren, thematisch ook over de departementsgrenzen heen.

Daarnaast hopen wij dat het hoge ambitieniveau van het plan kan ingelost worden door er ook de broodnodige budgetten voor ter beschikking te stellen. Maar liefst 1 op 10 kinderen op onze schoolbanken wordt immers geconfronteerd met (kans)armoede en sociale uitsluiting. Helaas zijn de cijfers niet nieuw en wordt de aandacht voor ongelijke onderwijskansen te weinig omgezet in krachtadig beleid om die uitsluiting tegen te gaan. Kwaliteitsvol onderwijs kan nochtans een belangrijke hefboom zijn om de armoedecirkel te doorbreken.

Kansarmoede op school is overigens geen geïsoleerd probleem voor scholen zelf of voor de minister van Onderwijs. Wie kansarmoede op de schoolbanken wil bestrijden, zal ook buiten de schoolmuren doortastende maatregelen moeten nemen.

Bij de opmaak van dit advies volgen we het doelstellingskader van het Vlaams Actieplan.

Doelstelling 1: De Vlaamse Regering zal waar mogelijk werken met automatische toekenning van rechten. Indien dit niet mogelijk is, zet ze in op een administratieve vereenvoudiging om rechten op te nemen.

Actiefiche 03_02_02

In het beleidsveld onderwijs is een automatische toekenning van de studiefinanciering en de tijdige uitbetaling ervan vanzelfsprekend van zeer groot belang. Dit moet dus zo snel

mogelijk (verder) gerealiseerd worden. De school- en studietoelage is immers het beleidsmiddel bij uitstek om het gezinsinkomen te verbeteren.

De aanvraagdocumenten voor school- of studietoelagen zijn te moeilijk om in te vullen. Niet iedereen heeft internet. Zelfs medewerkers van welzijnsorganisaties, scholen en verenigingen hebben vormingen nodig over studietoelagen.

De doelgroep die de toelage het hardst nodig heeft - de maatschappelijk meest kwetsbare gezinnen - valt uit de boot omdat deze mensen er niet in slagen de toelage (tijdig) aan te vragen of het dossier volwaardig samen te stellen. De studietoelage schiet zo een deel van haar doel voorbij.

De databanken die nodig zijn om de volledig automatische toekenning mogelijk te maken moeten, gekoppeld aan een vereenvoudiging van het systeem, zo snel mogelijk gecreëerd of beschikbaar gesteld worden zodat geen enkele rechthebbende nog langer 'onder de radar' blijft.

Als Netwerk pleiten wij hier al zeer lang voor (VPAO d.d. 5 februari 2010, 8 juni 2010, 29 maart 2012, 28 mei 2013...). De stappen naar volledige automatisering verlopen te traag.

De semi-automatisering, waarbij gezinnen proactief gescreend worden, is een stap in de goede richting, maar onvoldoende.

Bovendien vertoont het systeem tekortkomingen die zo snel mogelijk weggewerkt moeten worden (besproken op VPAO d.d. 28 april 2015), bv. het afgelopen schooljaar zeer laat versturen van de herinneringsbrieven. Daarnaast moet bekeken worden hoe bepaalde problemen in de toekomst vermeden kunnen worden, bv. het afgelopen schooljaar werden de studietoelagen zeer laat uitbetaald. Het is niet aanvaardbaar dat kwetsbare gezinnen een jaar moeten wachten op hun studietoelage.

Een meer automatische toekenning (door vereenvoudiging) zou ervoor moeten zorgen dat kwetsbare gezinnen met kinderen de nodige overheidssteuning ontvangen. Ze wordt ons in het VAPA andermaal in het vooruitzicht gesteld. Dit is echter een dossier dat al jarenlang aansleept, deels door de technische obstakels. Nu wordt het toch echt tijd dat hier concreet werk van wordt gemaakt. Jaarlijks vallen nog altijd duizenden gezinnen uit de boot bij gebrek aan een automatische toekenning.

Doelstelling 2: De Vlaamse overheid zal mensen proactief informeren over hun rechten en actief toeleiden naar toegankelijke hulp- en dienstverlening.

Actiefiches 02_06_01, 02_06_02 & 02_06_06

Geen van deze fiches over proactief informeren over rechten en actieve toeleiding naar toegankelijke hulp- en dienstverlening concentreren zich specifiek op onderwijs. Toch hopen wij dat onderwijs-elementen voldoende worden meegenomen.

Wij denken daarbij niet alleen aan de school- of studietoelagen (zie hierboven), waar de bestaande hulplijnen en -kanalen niet altijd de verwachte dienstverlening blijken te kunnen bieden (besproken op VPAO d.d. 24 maart 2015), maar ook aan diverse andere aspecten van de complexe en voortdurend wijzigende onderwijsregelgeving op de verschillende

niveaus, het decreet betreffende de maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften om maar een recent voorbeeld te noemen, of het inschrijvingsrecht.

Actiefiche 05_02_09 - Impact van het M-decreet voor kansarme leerlingen versterken

Het Netwerk tegen Armoede zal op een later tijdstip een inbreng doen op basis van de ervaringen en getuigenissen van de verenigingen en de mensen in armoede eens het M-decreet in het onderwijs is uitgerold. Momenteel heerst er vooral vrees en onduidelijkheid.

Doelstelling 3: De Vlaamse Regering toetst actief het gevoerde beleid aan de effecten op mensen in armoede, ex-ante via de armoedetoets en ex-post via evaluatie.

Actiefiches 00_04_03 (ex-ante) en 00_04_04 (ex-post)

Mensen in armoede geven aan dat in de eerste plaats de studiekost (vooral secundair onderwijs) voor hen een prioritair thema is. De monitoring daarvan is dus zeer belangrijk (cfr. studiekostenmonitor).

Op het VPAO d.d. 24 maart 2015 werd ook het belang benadrukt om het precieze volume aan onbetaalde schoolrekeningen in kaart te brengen. De signalen daaromtrent wijzen immers op hoogdringendheid.

Het Netwerk tegen Armoede vroeg in datzelfde overleg dat het kabinet initiatief zou nemen om ook in onderwijs een stakeholdersoverleg te organiseren waarop armoedeorganisaties en de onderwijsnetten in dialoog gaan over de problematiek van het toenemend aantal onbetaalde schoolrekeningen, maar ook over het belang van responsabilisering. Met het kabinet werd de afspraak gemaakt dat op de actiefiche over kosten zou worden toegevoegd dat de netten voor dialoog zullen worden uitgenodigd (actiefiche 05_02_04).

Actiefiche 01_02_01

Het Netwerk tegen Armoede stelt zich de vraag of de evaluatie van de opleiding Ervaringsdeskundige een budgettaire oefening is en maakt zich daar zorgen over.

Doelstelling 4: De Vlaamse overheid waakt over een respectvolle en krachtdadige beeldvorming over armoede en zorgt voor een breed maatschappelijk draagvlak voor het thema.

Actiefiche 02_02_02

Het Netwerk tegen Armoede acht een jaarlijkse campagne gericht op het brede publiek om aandacht voor laaggeletterdheid te vragen wat overbodig en zou een frequentie van om de 4 jaar ook goed vinden. Dan kunnen met het budget andere dingen gedaan worden.

Een campagne om het doelpubliek te bereiken is ook veel zinvoller. De aanpak om met ambassadeurs te werken is goed, mocht dit ook een permanent karakter kunnen krijgen. Dit werd besproken op het VPAO d.d. 24 maart 2015.

Doelstelling 6: Elk lid van de Vlaamse Regering zal tijdens deze legislatuur werken aan de realisatie van de doelstellingen uit het VAPA binnen het kader van zijn of haar verantwoordelijkheden.

De kloof tussen kansarm en kanrijk verbreedt alsmaar. Met ons Vlaams onderwijssysteem en -beleid slagen we er vooralsnog niet in deze kloof te dichten. Wij roepen de minister van Onderwijs dan ook op om haar verantwoordelijkheid op dit vlak ten volle op te nemen en gelijke onderwijskansen hoog op de onderwijsagenda te plaatsen.

Het Netwerk tegen Armoede blijft zich overigens grote zorgen maken over wat de Vlaamse regering van plan is met de financiering op basis van leerlingenkenmerken (de zogeheten SES-middelen). Scholen met leerlingen met zogenaamde SES-kenmerken (kinderen uit kwetsbare gezinnen) krijgen nu extra middelen om die leerlingen bijkomend te ondersteunen en zo te werken aan het realiseren van gelijke onderwijskansen. Veel scholen maken daarmee wel degelijk het verschil voor een groep die het nu moeilijk heeft om zijn weg te vinden op onze schoolbanken en vaak ook ongekwalificeerd uitvalt. Sommige regeringspartijen willen daar (zwaar) in snoeien. Wij roepen minister Crevits op om te blijven investeren in die kinderen, om zo de gelijke behandeling van elk kind met dezelfde noden te garanderen. Een inperking van de SES-middelen zou immers nog meer leerlingen de kansen ontnemen waar ze recht op hebben en hen vroegtijdig uit de school duwen. Het Netwerk vraagt ook dat de SES-middelen terecht zouden komen bij de scholen die ze genereren en dat er een controle van de overheid zou worden ingebouwd op een effectieve besteding ervan in het kader van een doordacht gelijke onderwijsansenbeleid.

Zie standpunt op www.netwerktegenarmoede.be, 'Besparingen op kansarme gezinnen in onderwijs nieuwe klap in het gezicht van kwetsbare gezinnen' (7 november 2014).

Doelstelling 8: De Vlaamse Regering zet in op het sterker maken van kinderen, jongeren en ouders door middel van het stimuleren van participatie aan de maatschappij.

De fiche m.b.t mediawijsheid heeft geen link naar armoede. Het Netwerk stelt voor de betrokkenheid van onderwijs te bekijken en desgevallend budgetten te verschuiven (VPAO d.d. 24 maart 2015).

Bij de actiefiche 02_02_02 om een aantal STEM-acties te ontwikkelen die er op gericht zijn kinderen en jongeren te bereiken uit gezinnen in een moeilijke sociaaleconomische situatie, zijn er geen opmerkingen.

Bij actiefiche 05_02_01 merken wij op dat de ouderkoepelverenigingen vertrouwd zijn met de problematiek, maar de ouders in armoede toch niet bereiken, en dat men zich dus beter kan toespitsen op die opdracht.

Doelstelling 9: De Vlaamse Regering zet in op het sterker maken van kinderen, jongeren en ouders door middel van het stimuleren van een kwaliteitsvolle en toegankelijke dienstverlening.

Actiefiche 05_02_03 handelt over de optimalisering van de oriëntering van leerlingen en studenten. Wat de niet-bindende oriënteringsproeven betreft, wil het Netwerk tegen Armoede graag een lijn zien van jongs af aan. Het mag niet zomaar een losstaande actie blijken, vandaar de vraag om die lijn in het VAPA te verduidelijken.

Actiefiche 05_02_07 m.b.t. het inzetten op vroege en maximale kleuterparticipatie vanaf 3 jaar

Het Vlaams Netwerk ondersteunt het activeringsbeleid voor de kleuterparticipatie en is voor een verlaging van de leerplicht tot vijf jaar. Bij de activering mag de ondersteuning van (vooral alleenstaande) ouder(s) niet vergeten worden.

Toch wil het Vlaams Netwerk hier ook sterk nuanceren. Vele van onze ouders zien het verschil niet tussen een start vanaf bijvoorbeeld de derde kleuterklas of het eerste leerjaar. De kinderen starten altijd met een achterstand en het onderwijs slaagt er tot op heden niet in om die achterstand in de realiteit weg te werken. Integendeel, sommige van onze verenigingen hebben zelfs sterk het gevoel dat het onderwijs de ongelijkheid vergroot. Het Vlaams Netwerk vindt dat de Vlaamse overheid de uitdaging moet aangaan om deze verenigingen van het tegendeel te overtuigen door sensibilisering, maar ook door de overtuiging van de praktijk. Wij vragen in dat verband om de kleuterklasjes te beperken tot maximaal 15 kindjes per klas en de omkadering van het kleuteronderwijs gelijk te trekken met dat van het basisonderwijs.

Doelstelling 10: De Vlaamse Regering zet in op het sterker maken van kinderen, jongeren en ouders door middel van verbeteren van de inkomenssituatie van gezinnen met jonge kinderen.

Onderwijs is een belangrijk sociaal grondrecht en moet dus ook voor mensen in armoede gegarandeerd worden. Dat begint volgens het Netwerk tegen Armoede met het betaalbaar houden/maken van onderwijs.

Hierbij verwijzen we onder andere naar doelstelling 1 (automatische toekenning van de studietoelagen). Over de verhoging van de studietoelage voor de laagste inkomens blijft het, helaas, vooralsnog oerverdovend stil. Nochtans is dit voor het Netwerk tegen Armoede een prioritaire actie. De studietoelagen moeten tevens beter aansluiten bij de reële studiekosten.

Het Netwerk tegen Armoede betreurt dat ouders hun schooltoelage kunnen verliezen of dat de overheid hun schooltoelage kan terugvorderen als hun kinderen spijbelen. Dit is geen goede en bovendien een onrechtvaardige maatregel (ouders van kinderen zonder schooltoelage die spijbelen worden immers niet gesanctioneerd).

Zie standpunt op www.netwerktegenarmoede.be, 'Terugvordering schooltoelage is geen oplossing tegen spijbelen' (11 juni 2015).

Actiefiche 03_02_01 – Afstemming kinderbijslag – studiefinanciering

Het Netwerk tegen Armoede erkent potentieel om ook de studietoelage vanuit de gegevens van de kinderbijslag uit te betalen.

Actiefiche 05_04_02

Er zijn dringend structurele maatregelen nodig om de kosten in het secundair onderwijs beter te beheersen (zie ook doelstelling 3).

Het Netwerk tegen Armoede mist deze in het VAPA en pleit concreet voor de uitbreiding van de maximumfactuur in het kleuter- en basisonderwijs naar de 1ste graad van het secundair onderwijs (als eerste stap naar een maximumfactuur in het gehele secundair). Zulke maatregelen maken het verschil. Een kostenbeheersend beleid, waarbij uitsluitend wordt ingezet op bewustwording en responsabilisering binnen scholen en armoedevaardig onderwijspersoneel, is niet voldoende.

De monitoring van de schoolkosten is zeer belangrijk. De kosten op verschillende levensdomeinen zullen toenemen, dus de problematiek van de onbetaalde schoolfacturen zal (nog) groter worden.

Zie standpunten op www.netwerktegenarmoede.be, 'De betaalbaarheid van het Vlaamse onderwijs: armoe troef?' (27 oktober 2014), 'Netwerk tegen Armoede wil schoolkosten terugdringen via maximumfactuur en schooltoelage' (3 september 2014),...

Doelstelling 11: De Vlaamse Regering zet in op het sterker maken van kinderen, jongeren en ouders en heeft hierbij oog voor de binnenkant van armoede.

Actiefiche 05_02_05

Het subsidiekader voor de student tutoring bestaat al een tijdje. Het Netwerk tegen Armoede benadrukt dat het een goede aanpak is en pleit ervoor om de tutoring ook tijdens toekomstige besparingsrondes te ontzien.

Leerkansen

Actiefiche 05_02_11, 02_02_03

Deze actie ligt het Netwerk tegen Armoede na aan het hart en zal op een volgend VPAO (28 oktober 2015) besproken worden.

Onderwijs en cultuur

Actiefiche 01_02_02

Deze fiche handelt over een bestaand beleid. In de link met de Uitpas zit veel potentieel, maar het Netwerk ziet graag een meer doorgedreven samenwerking.

Andere

05_02_10 – Studentenmobiliteit in hoger onderwijs voor iedere student mogelijk maken ongeacht sociale herkomst: nobel, maar minder prioritair

05_02_12 – Klasse ondersteunt competentieontwikkeling van leraren inzake omgaan met kinderen in armoede: geen opmerkingen

05_02_13 – Professionalisering van kleuteronderwijzers met het oog op het beter omgaan met kinderarmoede: geen opmerkingen

Besluit

Zoals gezegd in de inleiding biedt dit actieplan kansen om het onderwijsbeleid te versterken in de strijd tegen armoede. In dit advies gaven we mee waar wij als Netwerk tegen Armoede kansen zien, onder andere verwijzend naar vroegere standpunten en dossiers.

Als Netwerk zijn we, samen met de 59 verenigingen waar armen het woord nemen, steeds bereid mee te werken aan verdere uitwerking of extra toelichting te geven bij bepaalde voorstellen.

Het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding geeft via 17 doelstellingen duidelijk weer waar deze Vlaamse Regering wil op inzetten. Wij hopen dat de verschillende beleidsdomeinen, in dit geval onderwijs, snel en op ambitieuze manier aangeven hoe zij binnen hun domein de vertaling van deze doelstellingen zien.

Voor minister van Onderwijs Crevits zijn de uitdagingen niet min (zie de armoedecijfers en de uitsluiting die daarmee gepaard gaat). Tegelijk heeft zij enkele krachtige instrumenten in handen om de kloof tussen kansarme en kansrijke leerlingen te dichten.

Bestaand en goed werkend beleid valoriseren is daarbij goed, maar volstaat zeker niet. Een ambitieus en krachtig beleid dat vertrekt vanuit de overtuiging dat onderwijs cruciaal is voor een geïntegreerd beleid voor armoedebestrijding en dat het grondrecht onderwijs garandeert voor mensen in armoede, is nodig.

Voor het Netwerk tegen Armoede zijn 3 concrete maatregelen prioritair:

- de uitbreiding van de maximumfactuur naar de eerste graad van het secundair onderwijs,
- de automatische toekenning van de schooltoelage,
- en een verhoging van de schooltoelage voor de laagste inkomens.

Wij willen dus vooral zien ingezet worden op structurele maatregelen voor een betaalbaarder onderwijs.

Zie standpunt op www.netwerktegenarmoede.be, 'Maximumfactuur in secundair onderwijs kan kloof tussen kansrijke en kansarme leerlingen terugdringen' (31 augustus 2015).